

Христов О.Л.

кандидат юридичних наук
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Денисенко Є.М.

курсант 3 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННИХ ЗАВОЛОДІНЬ АВТОМОБІЛЯМИ, ОБЛАДНАНИХ СИСТЕМАМИ ЗАХИСТУ

Загальне тлумачення досудового розслідування як етапу кримінального провадження чітко визначено законодавцем, зокрема зазначено, що це стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК) [1]. Відтак, моментом початку першого (початкового) етапу розслідування є отримання слідчим, прокурором інформації про вчинення злочину і його дії щодо внесення матеріалів до ЄРДР.

Ефективне та швидке розслідування кримінального провадження за фактом незаконного заволодіння автомобілем об'єктивно залежить від вірного вибору слідчим організаційно-підготовчих заходів і тактики проведення гласних та негласних слідчих (розшукових) дій. Для цього необхідно у максимально короткий час зібрати якомога більший обсяг вихідної інформації та доказової бази на початковому етапі розслідування, який по суті відіграє найбільш важливе значення для розслідування злочину в цілому. Поряд з цим, слід зазначити, що на певному етапі, у певній обстановці виникають особливі умови, для яких характерним є спектр сукупності обставин та дій, які формують певну ситуацію.

Ми приєднуємося до думок С.Ю. Косарева, який зазначає, що найбільшій уваги потребує початковий етап розслідування, через те, що йому найбільш притаманна інформаційна невизначеність і у цей період відбувається збір та накопичення відомостей, що впливають на формування

слідчих ситуацій на наступних етапах розслідування [2, с. 76].

Оскільки слідчі ситуації формуються під впливом обставин, - їх розуміння є доволі обширним, що можна простежити і у роботах вчених-криміналістів, процесуалістів та теоретиків оперативно-розшукової діяльності, які надто по-різному визначають їх зміст: як сукупність обставин та умов, за яких проводяться СРД; як окремих етап розслідування з властивими йому ознаками та ін.

Так, В.А. Журавель зазначив, що слідча ситуація – це наукова абстракція, яка сформована на підставі апріорних знань, є результатом узагальнення та аналізу значного емпіричного матеріалу і в якій відображено найбільш загальні риси, що характеризують перебіг і стан розслідування на певному етапі (вихідному, початковому, наступному) [3, с. 106].

В основному, стандартний опис початкового етапу включає в себе такі дії слідчого як виїзд на місце події та його огляд, проведення допиту свідків та потерпілих, пошук, виявлення та фіксація доказової інформації та ін. Кожен із таких етапів може характеризуватись окремою ситуацією в залежності від того, якими будуть обставини вчинення злочину.

Облік ситуаційних чинників і інших складових слідчої ситуації дозволяє розробити якнайповніші, точніші і диференційовані методичні рекомендації, сформулювати систему типових версій, тактику окремих слідчих дій, перспективні напрями розслідування, створити гнучкі «немашинні» алгоритми розкриття злочинів, упорядкувати діяльність слідчого і організувати оптимальну взаємодію з оперативними працівниками. Крім того, облік всіх ситуаційних чинників сприяє повнішому використанню можливостей слідства і оперативних апаратів під час здійснення інформаційно-пошукової діяльності [4, с. 36].

Слідча ситуація залежить обставин, які впливають на перебіг розслідування, тобто можуть ускладнювати чи спрощувати проведення слідчих дій. Наприклад, на думку В.В. Агафонова, О.І. Бастрикїна, Л.Я. Драпкіна, І.Ф. Крилова, О.Г. Філіппова, у загальному вигляді будь-якому злочину притаманні такі ситуації:

- злочинця затримано на місці злочину;
- злочинця не затримано, але про нього є певні відомості;
- злочинця не затримано і ніяких даних про нього немає [5, с. 25;6, с. 681; 7, с. 520].

Кожна із таких ситуацій по своєму впливає на подальший перебіг розслідування. Типова ситуація певним алгоритмом дій слідчого, до яких включені і певні тактичні завдання. Кожна типізована ситуація характеризується окремими слідчими діями та їх перебігом, властивих лише певному виду такого злочину (наприклад, заволодіння транспортним засобом насильницьким способом, відкрито, таємно тощо).

С. Є. Петров після вивчення кримінальних проваджень щодо незаконного заволодіння транспортним засобом запропонував характерні

слідчі ситуації, які виникали у слідчій практиці, зокрема: транспортний засіб виявлено та встановлено особу підозрюваного (20,0 %); транспортний засіб не виявлено, однак особу підозрюваного встановлено (15,9 %); транспортний засіб виявлено, однак особу підозрюваного не встановлено (14,7 %); транспортний засіб не виявлено та особу підозрюваного не встановлено (49,4 %) [8].

Досліджуючи особливості розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми, Д.А. Петрелюк визначив перелік типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування, а саме: 1) злочинця затримано, транспортний засіб виявлено; 2) злочинця затримано, транспортний засіб не виявлено; 3) злочинця не затримано, але про нього є певні відомості, транспортний засіб виявлено; 4) злочинця не затримано, але про нього є певні відомості, транспортний засіб не виявлено; 5) злочинця не затримано і ніяких даних про нього немає, транспортний засіб виявлено; 6) злочинця не затримано і ніяких даних про нього немає, транспортний засіб не виявлено [9, с. 91]. Враховуючи окремі обставини типових ситуацій, слідчий обирає тактику своїх дій та їх послідовність.

Відтак, наявність великої кількості типових слідчих дій, їх диференціація є складовою кожного кримінального провадження за фактом вчинення незаконного заволодіння автомобілем, обладнаного системами захисту, і впливає на його ефективність.

Не заперечуючи думки вчених, які досліджували особливості розслідування незаконних заволодінь всіх видів транспортних засобів, щодо виокремлення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування, вважаємо, що способи вчинення незаконних заволодінь автомобілями, які обладнані певними системами захисту, впливають на формування типових слідчих ситуацій, які відрізняються від запропонованих попередніми авторами.

Так, до типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування, які впливають на можливість оперативного розшуку автомобіля, а відтак і встановлення осіб, які вчинили злочин, можна віднести наступні:

- 1) автомобіль було обладнано стандартними системами захисту (механічними й електронними);
- 2) автомобіль було обладнано високотехнологічними системами захисту (смарт-ключ, іммобілайзер, сигналізація);
- 3) автомобіль було обладнано GPS та GSM системами контролю.

---

1. Кримінальний процесуальний кодекс: чинне законодавство із змінами та доповненнями на 4 вересня 2018 року: Офіц. текст. Київ: Алерта, 2018. 320 с.

2. Косарев С.Ю. О современном состоянии системы методик расследования преступлений // Вестник криминалистики. Вып. 1(29). Москва: Спарк, 2009. С. 74–82.

3. Журавель В.А. Ситуаційний підхід до формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Харків: Право, 2008. Вип. 8. С. 102–108.

4. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навчальний посібник / О.В. Батюк, Р.І. Благута, О.М. Гумін та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 324 с.

5. Драпкин Л. Я. Основы теории следственных ситуаций. Свердловск, 1987. 163 с.

6. Криминалистика: учеб. / под. ред. И.Ф. Крылова, А.И. Бастрыкина. Москва: Дело, 2001. 800 с.

7. Криминалистика: учеб. / И.Ф. Герасимов, Я.Л. Драпкин, Е.П. Ищенко и др.; под ред. И.Ф. Герасимова, Л.Я. Драпкина. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Высш. шк., 2000. 672 с.

8. Петров С.Є. Розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.09. Київ, 2010. 19 с.

9. Патрелюк Д.А. Розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми: навч. посіб. Дніпропетровськ: ФОП Лопатніков С.Г., 2012. 221 с.

Худенко Д.М.
головний оперуповноважений
відділу Департаменту
захисту економіки
Національної поліції України

РОЗБІЖНІСТЬ В ПРОФЕСІЇ З ПРОЦЕСУАЛЬНОЮ КОМПОНЕНТОЮ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ КРИМІНАЛЬНИХ АНАЛІТИКІВ У ПОЛІЦІЇ

2018 року Одеський державний університет внутрішніх справ України повідомив про утворення науково-дослідної лабораторії з питань кримінального аналізу, а також про підготовку ним аналітиків [1], попит та процес навчання яких за сучасних умов виявився актуальним. Подібні дослідження та навчання є однією з перших спроб підготувати поліцейських за освітнім ступенем «магістр» спеціальності «Системний аналіз» (галузь знань «Інформаційні технології»), спеціалізація «Кримінальний аналіз». Заради об'єктивності варто вказати, що частково першість у даному питанні по праву належить Державній прикордонній службі України (далі - ДПСУ) та Державній фіскальній службі України, якщо не враховувати адаптацію під цілі поліції та обсяг підготовки. Наприклад, у 2016 році в академії ДПСУ розпочато навчальний курс з аналізу ризиків та кримінального аналізу для співробітників поліції [2, с.24]. Хоча за великим рахунком схожим питанням раніше за правоохоронні органи переймалися цивільні вищі, наприклад, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». В останньому випадку це природно адже відповідні потреби менеджменту в галузі економіки вимагали підготовки аналітиків. Натомість система управління правоохоронною діяльністю не